

Victor Lamme: Ik?

Door Victor Lamme (21 september 2012)

Waarom streven we naar roem en geld? Waarom besteden we zoveel tijd aan carrière en sociale media, terwijl we ons leven ‘eigenlijk’ willen besteden aan liefde en vriendschap of aan de zoektocht naar waarachtigheid. Dat vraagt filosoof Paul Berkelmans zich af in zijn door de Leidse VeerStichting bekroonde essay. Filosofie van de – typisch Nederlandse – koude grond.

Het is juist een verrijking om één te worden met je gedrag

Want wie is precies die ‘wij’ in dat verhaal? Berkelmans haalt de oeroude scheiding tussen lichaam en geest van stal. De scheiding tussen het ‘ware ik’ en dat wat ons lichaam allemaal doet als ‘we’ even niet oppassen: ‘Ik wil afvallen, maar mijn lichaam eet zich vol’. Een idee dat wortelt in het geloof: God beoordeelt onze geest, en weet: het vlees is zwak. In de Renaissance en Verlichting overgoten met een filosofisch sausje: ik denk dus ik ben.

De moderne (Angelsaksische) filosofie heeft dit dualistische gedachtegoed allang verlaten. De mens is veel meer dan zijn gedachten. Gedachten en intenties stroken vaak niet met gedrag. Want beslissingen komen voort uit veelal onbewuste hersenprocessen. Daarom kan een hersenscanner onze keuzes beter voorspellen dan wijzelf. En gedrag uit het verleden zegt meer dan al onze mooie plannen bij elkaar. Daarom weten Google en Facebook precies wat u wilt.

Een vader die zegt ‘krankzinnig veel om zijn gezin te geven’ maar intussen 80 uur per week werkt, leeft een mythe. Hij meent het vast oprecht. Maar hij kent de ware drijfveren van zijn gedrag niet. En hij gelooft in het waanidee dat als hij het maar hard genoeg zou ‘willen’ hij minder zou gaan werken. De wereldwijde miljoenenindustrie van zelfhulpboeken helpt hem daarbij graag een handje. Berkelmans voedt die industrie.

Want Berkelmans vindt het ‘dierlijk’ en armzalig om toe te geven aan onze krachtigste drijfveren. We moeten weerstand bieden aan de dopaminerush die ons brein overspoelt bij succes, aan het plezier dat we ervaren als we gezellig bij elkaar zijn en genieten van een wijntje. Berkelmans is van de gelukspolitie en weet dat we met dit hedonisme onszelf verloochenen.

Foute redenering. Het is juist een verrijking om één te worden met je gedrag. Ik ben meer dan mijn armzalige gepieker en mijn loze plannen. Ik ben ook mijn onbewuste drijfveren, mijn ambities, mijn angsten. Ik ben mijn genetische code, waarin mijn ouders terugkomen in mij. Ik ben mijn opvoeding, ik ben wat ik allemaal – bewust en onbewust – heb meegemaakt. Ik ben mijn vrienden en mijn geliefden, ik ben de maatschappij waarin ik leef. En dat alles is neergelegd in de structuur en functie van mijn héle brein en uit zich in de keuzes die zich openbaren in mijn gedrag.